

MEDIJI

Priča vam radio

Ko je 1935 ubio bogatu beogradsku babu, koji naš čovek je pozajmljivao novac Nikoli Tesli i drugi junaci iz „glasom pisane istorije“

Milan Mišić

Sve što se na radiju izgovori ode u etar – onu apstrakciju prostora kroz koju se rasprostiru elektromagnetni talasi koji su srž radio tehnologije. Izgovoreno na radiju, može se tskođe reći, „ode i u vetar“. Po legendarnom teoretičaru medija, Maršalu Mekluanu, radio je „vruć“ medij, jer slušaoci su samo primaoci njegovih sadržaja koji su već „zasićeni podacima“. Radio emitovanje, ono komercijalno, dogođine će obeležiti stoti rođendan, po svoj prilici 13. februara, koji je Svetski dan radija.

Radio je dakle stari medij, koji se, kao i svi drugi, našao na udaru novih, digitalnih, ali je opstao i ostao. Verovali ili ne, uprkos dramatičnom usponu televizije, interneta i svega što su uneli u svakodnevnicu, radio kao mediji i danas ima pojedinačno najveći domet: prema istraživanjima američke agencije Nielsen, radio sluša 93 odsto svetske populacije starije od 18 godina. Na drugom mestu je TV (89 odsto), a na trećem mediji čiji je nosilac najpersonalnija tehnologija današnjice, mobilni telefon...

Radio dominira i na glavnom medijskom tržištu i rodnom mestu novih digitalnih tehnologija – onom američkom. Prema istom izvoru, Nielsenu, AM ili FM radio tamo nedeljno sluša 225 miliona ljudi (Amerika danas ima 328 miliona stanovnika), opet više od drugih medija. To je uočila i marketinška industrija, kojoj svakako nije promaklo da neku radio reklamu upamti 54 onih koji je čuju, a onu televizijsku, koja angažuje dva čula, vid i sluh, samo 40 odsto.

Radio nije doduše danas moćan kao što je nekad bio, kada je između ostalog, uveliko doprineo rastu kulta Musolinija i Hitlera, kada je, u drugoj polovini ovog veka, bio medij za raspirivanje rok revolucije, kad je tokom Hladnog rata bio propagandna tribina i Istoka i Zapada, ili kad je, sredinom 1990-ih, bio glavni faktor u organizovanju i sprovođenju najvećeg genocida modernog doba, onog u Ruandi, kada je za sto dana većinsko pleme Hutu likvidiralo najmanje milion pripadnika manjinske sabraće Tutsija. Mekluanova čuvena dijagnoza da je „medij poruka“ u

ovom slučaju se pokazala tačnom: poruke su se doduše menjale, sve je završavalo u etru i vetru, ali su promene koje su izazivale bivale trajne, nekad na dobro, nekad na loše.

Ovaj mini traktat o radiju je samo poduži uvod u glavnu priču: priču o susretu i sinergiji dva stara medija: radija, onda kad ne svira, nego priča, i knjige, medija od radija starijeg oko 700 godina. Prošle nedelje je naime, u prostorijama izdavača, kuće koja je za svoje uzela ime muze istorije, boginje Klio, predstavljena knjiga koja po broju strana (634) spada u „tešku“ literaturu koja se lako čita.

Reč je o knjizi „Glasom pisana istorija“ Dragoslava Simića, dugogodišnjeg urednika dokumentarnog programa Radio Beograda 2, koji je posle formalnog završetka četvordecenijskog radnog veka, 2009. pokrenuo veb sajt *audioifotoarhiv.com*, neku vrstu virtuelnog muzeja radija, gde se danas impresivna galerija „eksponata“: audio snimaka i fotografija zanimljivih ličnosti iz istorije i savremenika.

Iz tog, slobodno se može reći, blaga, Simić je još pre nekoliko godina napravio jedan odabir razgovora koje je lično vodio iz čega je nastao rukopis čiji će preobražaj u knjigu potrajati nekoliko godina, sve dok Ministarstvo kulture, posle Simićevih više uzastopnih učestvovanja na konkursima za sufinansiranje, nije shvatilo da je zaista reč o autentičnom doprinosu nacionalnoj kulturi.

„Glasom pisana istorija“ je međutim i opipljivi multimedijalni poduhvat: u knjižarama je u kompletu koji se sastoji od knjige sa čvrstim koricama, DVD-a sa originalnim audio snimcima i brošure u kojoj o knjizi i njenim junacima govore autoriteti kao što su Irina Subotić, Radoš Glišić, Goran Babić i Ljubodrag Dimić.

Knjiga ne mora da se čita „linearno“, na samom početku je sadržaj koji nudi ne baš jednostavnu dilemu: kojoj ličnosti prvo posvetiti vreme. Zanimljiva su kazivanja o ličnim istorijama i svom vremenu onih poznatih, ali su pravi biseri priče (nedovoljno) poznatih. Ja sam, kao nekadašnji novinar „Politike“, prvo pročitao onu o Miroslavu Nikitoviću, kolegi iz tridesetih godina prošlog veka, koji je Dragoslavu Simiću u mikrofonski ispričao kako je bilo biti reporter kriminalne hronike „Politike“ tokom 1935/36 i kako se pisalo o glavnim aferama tih godina (napomena: veoma slično kao što to rade današnji tabloidi).

Ali, pošto tada nije bilo interneta niti mobilnih telefona, poslastica su detalji o saradnji sa tadašnjom policijom, konkurentskoj borbi „Politike“ sa glavnim rivalom, „Vremenom“, pa i o ubistvu koje podseća na još aktuelan slučaj ubistva pevačice iz Borče – ko je ubio tada poznatu i bogatu beogradsku babu. Kuriozitet je da Nikitovića na svim zadacima prati fotoreporter Žika Jovanović, čiji je nadimak bio Španac – ličnost koja će potom postati jedan od junaka naše velike istorije.

Verovatno vam ne zvuči poznato ime Ita Rina (osim ako niste pasionirani ljubitelj ukrštenica). To je umetničko ime Italine Lide (1907-1979), srpske i jugoslovenske glumice slovenačkog prekla (po prestanku karijere zvala se Tamara Đorđević).

Ita Rina je prvo 1926. izabrana za Mis Jugoslavije, a zatim postala zvezda nemog, a onda i zvučnog filma. Igrala je glavnu ulogu u „Erotikonu“, filmu iz 1929, tada poznatog režisera Gustava Mahatija "koji je znalački iskoristio njenu fotogeničnost i sposobnost izražavanja strasti senzualne mlade žene". Sve u svemu, igrala je u 18 filova, mahom nemačkih i čeških, a u domaćem filmu „Rat“ Veljka Bulajuća partner joj je bio Bata Živojinović. Njenu ispovest, Dragoslav Simić je snimio 1978u Budvi, gde je tada živela.

Ništa manje zanimljivo je i kazivanje Miloša Tošića, izgovoreno u Simićev magnetofon 1984. Ovaj nekadašnji član vojne misije Kraljevine Jugoslavije u Americi govori kako je u jednom njujorškom parku upoznao Nikolu Teslu, kako su se sprijateljili, kako mu je, kako kaže, jednom prilikom pozajmio nešto novca i kako je posredovao da se Tesla pomiri sa Mihailom Pupinom, dva dana pre nego što je Pupin preminuo.

Od poznatih u knjizi su ispovesti poslednjeg šefa diplomatije SFRJ Budimira Lončara (govori pre svega o Titu), Latinke Perović, Desimira Tošića, Mihaila Mihajlova, Vlatke Krsmanović, Ljubiše Rajica, Živice Tucića. Ova zbirka je, svakako, kako je to u brošuri koja je prati napisao Goran Babić, „mozaik detalja koji oslikavaju život jedne ili više generacija na surovom balkanskom prostoru u surovom 20. veku“.

*